
ZMAGO TANČIČ

- lastnik ene največjih zbirk starih razglednic Ljubljane

Nena Židov

163

IZVLEČEK

V prispevku je predstavljena ena največjih zbirk starih razglednic Ljubljane, katere lastnik je Zmago Tančič. Na primeru omenjene zbirke avtorica opozarja na pomen zasebnih zbiralcev razglednic pri ohranjanju kulturne dediščine in na kulturno, raziskovalno, pedagoško in konkretno vlogo, ki jo lahko imajo tovrstne zbirke.

ABSTRACT

The article introduces us to Zmago Tančič's collection of old picture postcards of Ljubljana, one of the biggest existing. The author draws attention to the important role of private collectors of picture postcards because they assist in preserving our cultural heritage. Such collections are also significant because of their cultural, research, educational and concrete aspects.

Razglednice v današnjem pomenu besede so nastale iz dopisnic, »razgledov«, ki so jih tiskali kot pisemske glave, in božičnih oziroma novoletnih razglednic. Prve razglednice so dobili slovenski kraji v osemdesetih in v začetku devetdesetih let 19. stoletja.¹ Razglednice so začeli zbirati tako rekoč ob njihovem nastanku, sredi devetdesetih let 19. stoletja. Prvi zbiralci so bili plemiči in meščani, pridružili pa so se jim tudi nižji sloji prebivalstva. V Evropi so nastala prva društva zbiralcev razglednic. »Zlati vek« zbiranja razglednic je trajal nekako od leta 1897 do prve svetovne vojne.²

V tem času je bilo veliko izdelovalcev in izdajateljev ljubljanskih razglednic. V Ljubljani sami je bilo šestdeset izdajateljev razglednic, znanih pa je še okrog petdeset drugih.³ Prva znana razglednica Ljubljane je iz leta 1891. Po letu 1900 so bile razglednice pomemben del družabnega življenja Ljubljančanov, pošiljali so jih s potovanj in izletov, pa tudi z ogledov gledaliških premier in po obilnih kosilih v dobrih gostilnah. Po prvi svetovni vojni je zanimanje za razglednice izgubljalo na pomenu.⁴

¹ Walter Lukan: H kulturni zgodovini razglednic. - V: Pozdrav iz Ljubljane. Mesto na starih razglednicah, Ljubljana 1985, str. 6-9.

² N. d., str. 14-15.

³ N. d., str. 19.

⁴ Peter Vodopivec: Ljubljana. - V: Pozdrav iz slovenskih krajev. Dežela in ljudje na starih razglednicah, Ljubljana 1987, str. 227.

In kakšen je pomen razglednic danes? V zadnjih dveh desetletjih se je zanimanje zanje ponovno povečalo.⁵ Stare razglednice so dobile vlogo ilustrativnega gradiva pri knjigah in raznih člankih v revijah in časopisih, izšlo je več knjig, posvečenih starim razglednicam, postavljenih je bilo več razstav starih razglednic, nekatere razglednice so ponatisnili.⁶ Nastajati so začele prve študije o razglednicah. Zavedati smo se začeli, da so pomemben del naše kulturne dediščine, vendar se podobno kot pri fotografijah zastavlja vprašanje, kdo naj jih zbira, zanje skrbi in jih strokovno obdeluje. Razglednice proučujejo različne stroke. Raziskovalni pomen ima tako slikovni kot tekstovni del razglednice.⁷

Razglednice danes hranijo predvsem arhivi, muzeji, knjižnice, raziskovalne in druge organizacije, zelo pomembno vlogo pa imajo zasebni zbiralci.⁸ Večji del razglednic je v zasebnih zbirkah, medtem ko so uradne ustanove začele kazati večje zanimanje zanje v zadnjem času. Tako se je velik del starih razglednic ohranil ravno po zaslugi zasebnih zbiralcev, ki so med seboj dokaj dobro povezani in imajo stike z zbiralci doma in v tujini. Kar se tiče finančnih sredstev za pridobivanje novih razglednic, so lahko mnogo bolj elastični kot državne ustanove. Le hvaležni smo lahko tistim zasebnim zbiralcem, ki gradivo, ki so ga sami zbrali in kupili doma in v tujini, dajo na voljo za kulturne in raziskovalne namene.⁹

Zbiranje naj bi bilo ena od osnovnih človeških značilnosti. Kako daleč v preteklost segajo prve zbirke, je težko reči, prav tako ne poznamo vseh motivov za zbiranje. Eden od pomembnejših je vsekakor veselje oziroma zanimanje za določene stvari.¹⁰ Stereotipne predstave o zasebnih zbiralcih, »ki doma 'skrivajo' najrazličnejše starine in umetnine, ki nočejo pokazati javnosti svojih zbirk, ki s prikrivanjem in zamolčevanjem podatkov, zaprtostjo zbirk ipd. otežkočajo delo strokovnim institucijam in strokovnjakom,«¹¹ so se začele razblinjati. Delovanje nekaterih zbiralcev razglednic je ravno nasprotno, s predstavitvijo svojih zbirk strokovni in nestrokovni javnosti razširjajo zanimanje za razglednice in imajo tako velik pomen pri vrednotenju in ohranjanju enega od segmentov naše kulturne dediščine. Eden od pomembnih slovenskih zasebnih zbiralcev, posebno razglednic Ljubljane, je Zmago Tančič. Sicer je komercialist, večji del svojega prostega časa pa posveča starim razglednicam.

Zbirateljsko žilico imajo že v družini, saj je bil njegov oče eden prvih povojnih numizmatikov pri nas in eden od ustanoviteljev Slovenskega numizmatičnega društva. Tudi Zmago Tančič je bil najprej numizmatik. Nekoč je njegov oče prinesel domov nekaj starih razglednic Ljubljane in s Tančičevo staro mamo sta začela obujati spomine na nekdanje mesto. Te razglednice so Zmaga Tančiča tako navdušile, da je začel leta 1980 zbirati razglednice Ljubljane. Numizmatika ga sicer še vedno zanima, vendar se prvenstveno ukvarja z zbiranjem razglednic. Najdemo pa pri njem še drobne predmete z upodobitvami Ljubljane, fotografije in vodnike po Ljubljani, v zadnjem času pa je začel

⁵ Walter Lukan: N. d., str. 22.

⁶ Damjan J. Ovsec: Stare razglednice nekoč in danes. - *Traditiones* 17, Ljubljana 1988, str. 338, 354.

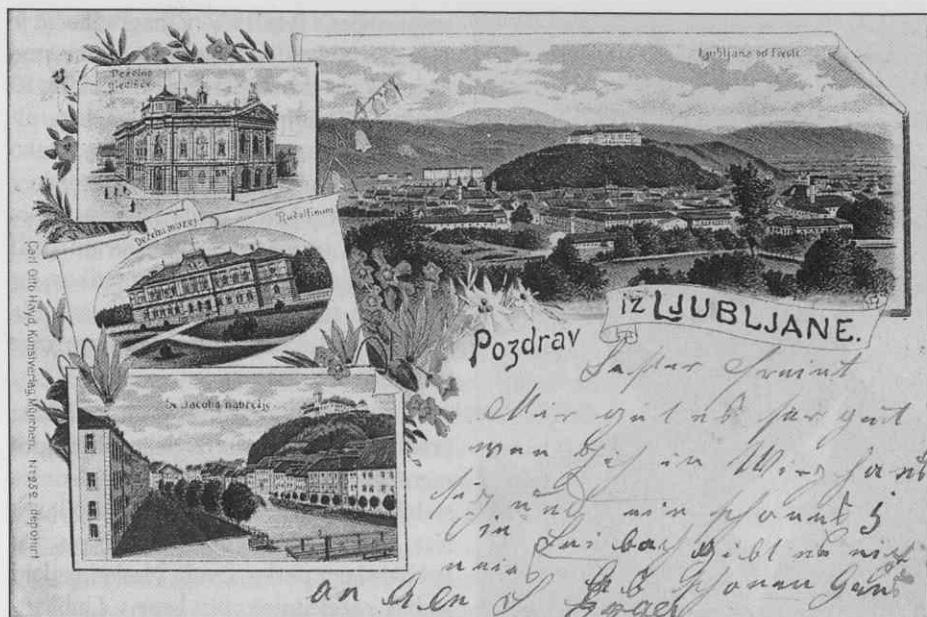
⁷ Marjan Drnovšek: Razglednice Ljubljane kot del kulturne dediščine. - *Kronika* 34/1986, str. 211.

⁸ Marjan Drnovšek: Ljubljana na starih fotografijah. - Ljubljana 1985, str. 6.

⁹ N. d., str. 7.

¹⁰ Aleš Gačnik: O fenomenu zbirateljstva in privatnih zbiralcev. Antropološki in muzeološki očrt. - V: *Zbiram, torej sem*, Ptuj, 1992, str. 41.

¹¹ Aleš Gačnik, Stanka Gačnik: Nazaj k začetkom. - V: *Zbiram, torej sem*, Ptuj 1992, str. 9.

Razglednica Ljubljane iz leta 1898 (Iz zbirke Zmaga Tančiča) • Picture postcard of Ljubljana from 1898 (From the Tančič Collection) • Carte postale de Ljubljana de 1898 (de la collection de Zmago Tančič)

zbirati tudi račune ljubljanskih trgovcev. Večina stvari je iz obdobja od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne.

Po štirinajstih letih obsega njegova zbirka več kot 4000 primerkov razglednic Ljubljane in je ena največjih tovrstnih zbirk pri nas. Prvotno je zbiral le razglednice od devetdesetih let 19. stoletja do druge svetovne vojne, kasneje pa je zbirko razširil še na razglednice do petdesetih let 20. stoletja. Pohvali se lahko z najstarejšo znano razglednico Ljubljane iz leta 1891. Poleg ljubljanske zbirke ima tudi manjše število razglednic iz drugih slovenskih krajev. Vse razglednice ima spravljene v albumih pod različnimi gesli (pogled z gradu, panorama Ljubljane, sprehod po Ljubljani, okolica Ljubljane po občinah, pomembni dogodki v Ljubljani, politične manifestacije, spomeniki) ter razdeljene po posameznih ulicah in trgih, zgradbah (npr. trgovine, gostilne, hoteli).

In kako je prišel do tako velike zbirke razglednic? Največ starih ljubljanskih razglednic je dobil z Dunaja, iz Trsta in Prage, kjer so v preteklosti študirali številni Slovenci. Najstarejšo znano razglednico Ljubljane je npr. dobil od zbiralca razglednic iz Trsta v zameno za razglednico Trsta. Sicer pa poleg izmenjav razglednice tudi kupuje, tako od posameznikov kot od trgovcev s »starinami«. Cena je med drugim odvisna od motiva, starosti pa seveda od ponudbe in povpraševanja. Razglednici, za katero se začne zanimati Zmago Tančič, cena zagotovo zraste. Zmago Tančič je povezan tako z zbiralci razglednic doma kot v tujini. Drug za drugega vedo, kaj zbirajo in si pri tem medsebojno pomagajo.

Pomembna je tudi vloga sekcije zbiralcev razglednic v okviru Slovenskega numizmatičnega društva. Sekcija je bila na pobudo Zmaga Tančiča in še nekaterih zbiralcev

Zmago Tančič

ustanovljena leta 1987. Zmago Tančič je njen predsednik od ustanovitve. Trenutno šteje sekcija zbiralcev razglednic okrog 80 članov iz celotne Slovenije, od tega jih okrog 15 zbira razglednice Ljubljane. Vsako nedeljo se skupaj z numizmatiki zberejo v zimskem vrtu hotela Ilirija. Dvakrat letno, spomladi in jeseni, organizirajo tudi mednarodno srečanje numizmatikov ter zbiralcev razglednic in odlikovanj. Na srečanje pridejo tako zbiralci kot trgovci iz Slovenije in tujine.

Del Tančičeve zbirke je bil že večkrat predstavljen javnosti. Poglejmo le najpomembnejšo kronologijo. Prve razglednice so bile objavljene v Arhitektovem biltenu leta 1982, ko je Damjan Ovsec pisal o ljubljanskem parku Tivoli. Naslednje leto so bile razglednice objavljene v Ljubljanskem dnevniku, prav tako v zvezi s Tivolijem. Leta 1985 je izšla knjiga Marjana Drnovška Ljubljana na starih fotografijah,

v kateri so bile tudi Tančičeve razglednice. Spremljala jo je istoimenska razstava v Zgodovinskem arhivu v Ljubljani. V Ljubljanskem dnevniku so med starimi fotografijami in razglednicami Ljubljane objavili tudi Tančičeve razglednice.

Leta 1986 je bila v Kulturno-informacijskem centru Križanke razstava Marjana Drnovška »Razglednice Ljubljane kot del kulturne dediščine«. Med razglednicami iz zbirk Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Mestnega muzeja Ljubljana in Walterja Lukana z Dunaja srečamo tudi razglednice Zmaga Tančiča. Sodeloval je tudi na spremljajočem pogovoru, ki naj bi opozoril na bogastvo zasebnih zbirk razglednic. Istega leta je bila v Nedeljskem dnevniku in v reviji Jana objavljena Tančičeva najstarejša znana razglednica Ljubljane iz leta 1891.

Leta 1987 je izšla knjiga Pozdrav iz slovenskih krajev, za katero sta skupaj z Marjanom Drnovškom zbrala slikovno gradivo, Tančič pa je objavil več svojih razglednic. Prikazane so bile tudi na spremljajoči razstavi v Kulturno-informacijskem centru Križanke v Ljubljani. Sodeloval je na razstavah »Šmarna gora na starih razglednicah« v Tacnu, »Kraji občine Ljubljana Šiška na starih razglednicah« na Vodnikovih domačiji, »Kraji nekdanje občine Medvode na starih razglednicah« in »Pozdrav iz Šentvida«. V domžalskem občinskem glasilu Občinski poročevalec je objavil najstarejšo znano razglednico Domžal in sodeloval na razstavi starih fotografij in razglednic Domžal. V Pivovarniškem muzeju v Ljubljani so odprli razstavo »Gostinski lokali v Ljubljani«, kjer je bil večji del razglednic iz Tančičeve zbirke, sodeloval pa je tudi Zgodovinski arhiv Ljubljana. V istem muzeju je sledila razstava »Gostinski lokali v Sloveniji« z razglednicami iz Tančičeve zbirke in zbirke Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

Leta 1988 je bil v Nedeljskem dnevniku objavljen intervju s Tančičem in nekaj njegovih razglednic. Naslednje leto je v istem časopisu potekala akcija »Zbiramo stare

razglednice«. Zmago Tančič je bil v komisiji, ob zaključu akcije pa je sodeloval pri postavitvi razstave najbolj zanimivih zbranih razglednic v galeriji Kompas v Ljubljani. Leta 1990 so bile Tančičeve razglednice objavljene v knjigi Tadeja Brateta Ljubljanski tramvaj in v knjigi Srečka Kreseta Naprej zastave slave.

Naslednje leto je Tančič tedensko pisal v Ljubljanskem dnevniku o zgodovini razglednic in jih tudi objavljaj. Sodeloval je na razstavi »Spomin na Litijo«, z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani pa je v Jakopičevi galeriji v Ljubljani postavil razstavo »Kraji na obali Tržaškega zaliva«. V istem letu je izšla knjiga Darinke Kladnik Ljubljanske metamorfoze. Večji del objavljenih razglednic je iz zbirke Zmaga Tančiča. Njegove razglednice so tudi v knjigah Branka Korošca Ljubljana na starih zemljevidih in načrtih in Marjana Drnovška Pot slovenskih izseljencev na tuje. Slednjo je spremljala tudi razstava v Kulturno-informacijskem centru Križanke. V istem prostoru je bila razstava Taje Čepič »Opojnost tobaka«, pri kateri so imele Tančičeve razglednice pomembno vlogo. Razstava je bila kot stalna zbirka prenešana v Tobačno tovarno v Ljubljani.

167

Leta 1992 je imel Tančič ob otvoritvi Antike manjšo samostojno razstavo razglednic »Sprehod po stari Ljubljani«. Njegove razglednice so bile objavljene v knjigi Vlada Velenčiča Židje v preteklosti Ljubljane. Sodeloval je pri postavitvi razstave »Stare velikonočne razglednice« v Jakopičevi galeriji v Ljubljani.

Leta 1993 srečamo Tančičeve razglednice na promocijskih znamkah, ki so izšle ob letu turizma, več njegovih razglednic pa je bilo objavljenih v Enciklopediji Slovenije in v knjigi Matjaža Deržaja Planinski pozdrav. Na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani je imel v okviru splošnega seminarja predavanje o razglednicah. Leta 1994 so bile Tančičeve razglednice objavljene v moji knjigi Ljubljanski živilski trg.

Tančič je o zbiranju razglednic govoril v televizijski oddaji Klub klobuk, z razglednicami z železničarsko tematiko pa je sodeloval v televizijski oddaji o muzejskem vlaku. Med drugim je svoje razglednice posodil študentom likovne akademije v pedagoške namene in podjetju Rast za rekonstrukcijo nekaterih parkovnih ureditev v Ljubljani. Redno piše tudi v glasilo Numizmatičnega društva Slovenije Numizmatične novice. Kot dober poznavalec številnih zbiralcev razglednic in njihovih zbirk je posredoval pri iskanju razglednic, ki so bile objavljene v knjigah. Nekaterim državnim ustanovam pa pomaga pri zbiranju razglednic za njihove posebne zbirke.

Tančičevo delovanje na področju zbiranja razglednic krepko presega bregove zgolj zasebnega zbirateljstva za lastno veselje. Njegove razglednice so bile uporabljene v znanstvene, kulturne, pedagoške in čisto konkretne namene. Le v knjigah je bilo objavljenih čez 200 razglednic. Pomembno vlogo so imele pri številnih razstavah. Prav z objavljanjem in razstavljanjem razglednic se je v zadnjih letih zanimanje zanje pri nas povečalo in s tem tudi število zasebnih zbiralcev, v večji meri pa so se razglednicam začele posvečati tudi državne ustanove. Tančičeva zbirka je pomembna za širše okolje, saj je eden tistih, ki so opozorili na pomen razglednic. In nenazadnje je Tančič verjetno eden tistih, ki imajo trenutno najboljši pregled nad zasebnimi in državnimi zbirkami razglednic pri nas. Zbirke in svojega znanja pa ne »skriva« doma, temveč plodno sodeluje s posamezniki in ustanovami in jim pri njihovem delu z veseljem pomaga.

BESEDA O AVTORICI

Nena Židov, magistra etnologije, je raziskovalka na oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Deli Občina Ljubljana Bežigrad (1991) in Ljubljanski živilski trg (1994) sta plod njenih prizadevanj, povezanih z etnološkim preučevanjem Ljubljane. Trenutno je predmet njenega zanimanja alternativna medicina.

ABOUT THE AUTHOR

Nena Židov is a Master in Ethnology and employed at the Department for Ethnology and Cultural Anthropology of the Faculty of Arts in Ljubljana. She has published works on the Community Ljubljana-Bežigrad (1991) and the Ljubljana Food Market (1994), both based on her ethnological research of Ljubljana. She is currently investigating alternative medicine.

168

SUMMARY

ZMAGO TANČIČ, OWNER OF ONE OF THE BIGGEST COLLECTIONS OF OLD PICTURE POSTCARDS OF LJUBLJANA

Collector Zmago Tančič is the owner of one of the biggest collections of picture postcards of Ljubljana. The collections counts some 4000 cards, dating mostly from the period between 1890 and 1945. His picture postcard of Ljubljana dating from 1891 is the oldest known one. Tančič is one of the founding members and chairman of Collectors of Picture Postcards, a section of the Slovene Numismatic Society. The article renders a chronological survey of Tančič's public activities related to his collection. Items of his collection have been used for research, cultural, educational, promotional and concrete purposes. The collection preserves a particular part of our cultural heritage. Mr. Tančič also actively stimulates people to collect things and assists individuals and institutions in their collecting activities.

RÉSUMÉ

ZMAGO TANČIČ - PROPRIÉTAIRE D'UNE DES PLUS GRANDES COLLECTIONS DE VIEILLES CARTES POSTALES DE LJUBLJANA

Le collectionneur de cartes postales Zmago Tančič est propriétaire d'une des plus grandes collections de vieilles cartes postales de Ljubljana. Sa collection compte 4000 cartes postales environ, pour la plupart datant de l'époque entre les années 90 du 19e siècle jusqu'à la fin de la 2ème guerre mondiale. Ce qui fait son exception, c'est aussi la plus vieille carte postale de Ljubljana connue, datant de 1891. Zmago Tančič est un des fondateurs et président de la section des collectionneurs des cartes postales à l'intérieur de la Société numismatique de Slovénie. L'article nous présente la chronologie des activités publiques de Tančič, liées à sa collection de cartes postales qui ont été utilisées à des fins culturelles, pédagogiques, de recherche, promotionnelles et à des fins tout à fait pratiques. Avec sa collection, Zmago Tančič continue à sauvegarder une partie de notre héritage culturel, il encourage à collectionner et - cela faisant - aide tantôt les individus tantôt les institutions.